

GƏNCLƏRİN LİDERLİYİNİN VƏ ÖZÜNÜ İDARƏTMƏNİN İNKİŞAFININ ƏHƏMİYYƏTİNƏ TƏSİR EDƏN FAKTORLAR

ŞAHNAZ HÜMBƏTLİ

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası, magistrant

E-mail: shahnazhumbetli02@gmail.com

Gənclərin liderliyinin və özünüidarəsinin inkişafı bacarıqlı, etik və innovativ liderlərin gələcək nəslinin yetişdirilməsi üçün çox vacibdir. Getdikcə mürəkkəbləşən dünyada gənclər təkcə bacarıq və biliklərlə deyil, həm də öz icmalarına müsbət təsir göstərmək üçün inam və təşəbbüslə təchiz olunmuşlardır. Şəxsi motivasiya və möhkəmlik kimi fərdi xüsusiyyətlərdən tutmuş təhsil sistemləri, mentorluq imkanları və mədəni gözləntilər kimi xarici elementlərə qədər bir neçə amil bu prosesə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir. Təhsil müəssisələri gənclərin tənqidi düşünmə, əməkdaşlıq və qərar qəbul etmə bacarıqlarını inkişaf etdirə biləcəkləri strukturlaşdırılmış mühitlər təmin etməklə mühüm rol oynayır. Ailə və həmyaşıdların təsiri də liderlik qabiliyyətlərini formalaşdırır, çünki dəstək şəbəkələri şəxsi inkişaf üçün təşviq və rol modelləri təklif edir. Bundan əlavə, resurslara çıxış, inklüzivlik və siyasi sabitlik kimi sosial amillər gənc fərdlərin rəhbərlik və özünü idarə etmə imkanlarını ya təmin edər, ya da əngəlləyər bilər. Texnologiya və sosial media platformaları gəncləri qlobal dialoqları təşkil, təbliğ və iştirak etmək üçün gücləndirən, eyni zamanda dezinformasiya və rəqəmsal etika ilə bağlı problemlər yaradaraq əlavə ölçülər təqdim edir. Gənclərin liderliyinə və özünüidarəsinə töhfə verən çoxşaxəli amilləri başa düşmək, məqsədyönlü müdaxilələrin hazırlanması və müasir çağırışların öhdəsindən gəlməyə qadir olan gənc liderləri yetişdirən mühitin dəstəklənməsi üçün vacibdir.

Məqsəd. Tədqiqatın məqsədi gənclərin liderliyinin və özünü idarətmənin inkişafının əhəmiyyətinə təsir edən faktorların araşdırılmasıdır.

Metodologiya. Gənclərin liderliyi və özünüidarəsi özünə güvənən, yenilikçi və sosial problemlərin öhdəsindən gəlməyə qadir olan nəslin yetişdirilməsində mühüm rol oynayır. Təhsil, sosial mühit, resurslara çıxış, mentorluq və siyasət çərçivələri də daxil olmaqla, bu anlayışların dəyərində bir neçə amil əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir. Keyfiyyətli təhsil gənclərin liderliyinin inkişafının əsasını təşkil edir. Təhsil müəssisələri təkcə bilik verməklə kifayətlənmir, həm də effektiv liderlik üçün vacib olan

tənqidi düşünmə, problem həll etmə və qərar qəbul etmə bacarıqlarını inkişaf etdirir. Liderlik təlimi, vətəndaş fəallığı və komanda işini vurğulayan kurikulumlar gənclərə inam və məsuliyyət hissi aşılayır [3]. Ailə, həmyaşıdlar və icma dinamikası gənclərin liderliyinə və özünüidarəsinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir. Dəstəklənən ailələr və icmalar gənc fərdləri təşəbbüs göstərməyə və qərar qəbul etmə proseslərində iştirak etməyə təşviq edir. Əksinə, məhdudlaşdırıcı və ya ruhdan salan mühitlər liderlik keyfiyyətlərinin inkişafına mane olur. Maliyyə dəstəyi, texnologiya və şəbəkə imkanları kimi resursların mövcudluğu çox vacibdir. Bu resurslara çıxışı olmayan gənclər liderlik potensialını reallaşdırmaq və ya özünüidarəni effektiv şəkildə həyata keçirmək üçün mübarizə aparır [2]. Bu resurslara çıxışı təmin edən proqramlar və platformalar boşluqları aradan qaldıra və gənc liderləri gücləndirə bilər. Təcrübəli mentorların rəhbərliyi gənclərin liderliyinin formalaşmasında əvəzsizdir. Mentorluq praktiki anlayışlar təklif edir, emosional dayanıqlığı artırır və etik və effektiv liderlik modelini təqdim edir. Mentorlara çıxışı olan gənc fərdlərin aydın baxışı və ideyalarını həyata keçirmək üçün inam inkişaf etdirmə ehtimalı daha yüksəkdir. Hökumət siyasəti və institusional çərçivələr gənclərin liderliyinin və özünüidarəçiliyinin tərbiyəsində mühüm rol oynayır. Gənclərin şuraları və liderlik proqramları kimi gənclərin idarəçilikdə iştirakını təşviq edən siyasətlər gənc səslərin eşidilməsi üçün platformalar təmin edir. İnstitusional dəstək bu təşəbbüslərin davamlı və təsirli olmasını təmin edir. Gənclər və onların imkanları haqqında cəmiyyətin təsəvvürləri də onların liderlik trayektoriyasına təsir göstərir. Gənc fərdlərin töhfələrini qiymətləndirən və onlara güvənən cəmiyyətlər gənclərin rəhbərlik etmək və idarə etmək səlahiyyətinə malik olduqları mühitləri inkişaf etdirir [1]. Təhsil, dəstəkləyici mühitlər, resurslara çıxış, mentorluq və inklüziv siyasətlər birləşdikdə gənclərin liderliyinin və özünüidarəsinin dəyəri maksimuma çatır. Bu amillər təkcə gənclərin effektiv rəhbərlik qabiliyyətini formalaşdırmaqla yanaşı, onların sosial inkişafa mənalı töhfə vermək

imkanlarını da artırır. Bu amillərin hərtərəfli həlli müasir çağırışların öhdəsindən gəlmək üçün təchiz edilmiş dinamik və məsuliyyətli liderlərin meydana çıxmasını təmin edir.

Nəticə

Nəticə olaraq, gənclərin liderliyi və özünü-idarəetmənin inkişafı dinamik, məsuliyyətli və gələcəyə fikir verən nəslin yetişdirilməsi üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu atributların böyüməsinə bir neçə amil təsir göstərir ki, onların hər biri gənc fərdlərin effektiv rəhbərlik və idarə etmək qabiliyyətinin formalaşmasında mühüm rol oynayır. Gəncləri əsas bacarıqlar, tənqidi düşünmə qabiliyyətləri və vətəndaş məsuliyyəti hissi ilə təchiz edən təhsil təməli kimi dayanır. Eyni zamanda, mentorluq və rol modellərinə çıxış onların çətinlikləri həll etmək və özünə inam yaratmaq qabiliyyətini artırır. Sosial-iqtisadi şərait də liderlik imkanlarını formalaşdırır. İnküziv siyasətlər və resurslara ədalətli çıxış müxtəlif mənşəli gənclərə lider kimi yüksəlmək imkanı verir. Əksinə, yoxsulluq və ya bərabərsizlik kimi sistemli maneələr bu tərəqqiyə mane olur. Bundan əlavə, iştirakçı idarəetmə sistemlərinə məruz qalma qərar qəbul etmə proseslərində aktiv iştirakə həvəsləndirir, sahiblik və hesabatlılıq hissini aşılayır. Mədəni və sosial normalar gənclərin potensialını ya gücləndirə, ya da sıxışdırma bilər. İnnovasiyaya və inküzivliyə dəyər verən cəmiyyətlər gənclərin canlı liderliyini təşviq etməyə meyillidirlər, ənənəvi və ya iyerarxik strukturlar isə onu boğa bilər. Nəticə olaraq, təhsil, inküzivlik, mentorluq və iştirakçı çərçivələr birləşdikdə gənclərin liderliyi və özünü-idarəsinin dəyəri daha da artır. Bu sahələrə sərmayə qoymaq təkə fərdi imkanları gücləndirmir, həm də gələcək qlobal çağırışların öhdəsindən gəlməyə qadir olan davamlı, ədalətli icmalar yaradır.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Dugan J. (2017), "Leadership Theory: Cultivating Critical Perspectives", San Francisco, "Jossey-Bass", 416 p.
2. Komives S. (2016), "Exploring Leadership: For College Students Who Want to Make a Difference", San Francisco, "Jossey-Bass", 432 p.
3. Kouzes J. (2018), "The Student Leadership Challenge: Five Practices for Becoming an Exemplary Leader", Hoboken, "Wiley", 336 p.

Shahnaz Humbatli FACTORS INFLUENCING THE IMPORTANCE OF YOUTH LEADERSHIP AND SELF-GOVERNANCE DEVELOPMENT ABSTRACT

The development of youth leadership and self-governance is a multifaceted process influenced by individual, social, and institutional factors. At the individual level, personality traits such as confidence, resilience, and a proactive attitude play a critical role. Equally important are skills like effective communication, critical thinking, and problem-solving, often developed through education and mentorship programs. Social factors, including family support, peer networks, and access to role models, significantly impact youth leadership development. Families that encourage autonomy and decision-making create a strong foundation for self-governance. Likewise, peer groups that foster collaboration and constructive feedback provide opportunities for young individuals to practice leadership. Institutions such as schools, community organizations, and youth councils act as incubators for leadership by offering platforms for participation and decision-making. Extracurricular activities, such as student government and volunteer programs, allow youth to acquire practical governance experience. Additionally, access to resources, training workshops, and opportunities to engage in civic activities further empowers young leaders. Broader societal influences, including political stability, cultural attitudes toward youth empowerment, and the availability of platforms for civic engagement, also shape the trajectory of youth leadership development. A supportive environment that values youth participation ensures their contributions to decision-making processes, paving the way for a more inclusive and dynamic society.

Keywords: *Youth, youth development, leadership, self-governance.*

Шахназ Хумбатли
ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА ВАЖНОСТЬ
РАЗВИТИЯ МОЛОДЕЖНОГО ЛИДЕРСТВА
И САМОУПРАВЛЕНИЯ
АННОТАЦИЯ

Развитие молодежного лидерства и самоуправления — многогранный процесс, на который влияют индивидуальные, социальные и институциональные факторы. На индивидуальном уровне решающую роль играют такие черты личности, как уверенность, стойкость и проактивное отношение. Не менее важны такие навыки, как эффективное общение, критическое мышление и решение проблем, которые часто развиваются в рамках образовательных и наставнических программ. Социальные факторы, включая поддержку семьи, сети сверстников и доступ к образцам для подражания, существенно влияют на развитие молодежного лидерства. Семьи, которые поощряют автономию и принятие решений, создают прочную основу для самоуправления. Аналогичным образом, группы сверстников, которые способствуют сотрудничеству и конструктивной обратной связи, предоставляют молодым людям возможности практиковать лидерство. Такие учреждения, как школы, общественные организации и молодежные советы, выступают в качестве инкубаторов лидерства, предлагая платформы для участия и принятия решений. Внеклассные мероприятия, такие как студенческое самоуправление и волонтерские программы, позволяют молодежи приобретать практический опыт управления. Кроме того, доступ к ресурсам, обучающим семинарам и возможностям участия в гражданской деятельности еще больше расширяет возможности молодых лидеров. Более широкие общественные влияния, включая политическую стабильность, культурные установки по расширению прав и возможностей молодежи и наличие платформ для гражданского участия, также формируют траекторию развития молодежного лидерства. Поддерживающая среда, которая ценит участие молодежи, обеспечивает их вклад в процессы принятия решений, прокладывая путь к более инклюзивному и динамичному обществу.

Ключевые слова: Молодежь, развитие молодежи, лидерство, самоуправление.

Hümbətli Şahnaz
GƏNCLƏRİN LİDERLİYİNİN VƏ ÖZÜNÜ
İDARƏETMƏNİN İNKİŞAFININ ƏHƏMİY-
YƏTİNƏ TƏSİR EDƏN FAKTORLAR

XÜLASƏ

Gənclərin liderliyinin və özünüidarəsinin inkişafı fərdi, sosial və institusional amillərin təsiri altında olan çoxşaxəli prosesdir. Fərdi səviyyədə inam, möhkəmlik və fəal münasibət kimi şəxsiyyət xüsusiyyətləri mühüm rol oynayır. Eyni dərəcədə vacib olan effektiv ünsiyyət, tənqidi düşünmə və problemlərin həlli kimi bacarıqlardır, tez-tez təhsil və mentorluq proqramları vasitəsilə inkişaf etdirilir. Sosial amillər, o cümlədən ailə dəstəyi, həmyaşid şəbəkələri və rol modellərinə çıxış gənclərin liderliyinin inkişafına əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir. Muxtariyyəti və qərar qəbul etməyi təşviq edən ailələr özünüidarətmə üçün güclü zəmin yaradır. Eynilə, əməkdaşlığa və konstruktiv rəyə kömək edən həmyaşid qrupları gənc fərdlərə liderlik təcrübəsi üçün imkanlar yaradır. Məktəblər, icma təşkilatları və gənclər şuraları kimi qurumlar iştirak və qərar qəbul etmək üçün platformalar təklif etməklə liderlik üçün inkubator rolunu oynayır. Tələbə hökuməti və könüllü proqramlar kimi məktəbdənkənar fəaliyyətlər gənclərə praktiki idarəetmə təcrübəsi əldə etməyə imkan verir. Bundan əlavə, resurslara çıxış, təlim seminarları və vətəndaş fəaliyyəti ilə məşğul olmaq imkanları gənc liderləri daha da gücləndirir. Daha geniş ictimai təsirlər, o cümlədən siyasi sabitlik, gənclərin səlahiyyətlərinin artırılmasına mədəni münasibət və vətəndaş iştirakı üçün platformaların mövcudluğu gənclərin liderliyinin inkişaf trayektoriyasını da formalaşdırır. Gənclərin iştirakını qiymətləndirən dəstəkləyici mühit onların qərar qəbul etmə proseslərinə töhfələrini təmin edir, daha inklüziv və dinamik cəmiyyətə yol açır.

Açar sözlər: Gənclər, gənclərin inkişafı, liderlik, özünü idarəetmə.